

سنجش اثرات گردشگری یادمان‌های تاریخی با رویکرد شکوفایی شهری (مطالعه موردی: تپه‌های کنارصندل شهرستان جیرفت)

حجت‌الله شرفی^۱ - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
مصطفی خبازی - استادیار جغرافیای طبیعی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران
مجتبی سلیمانی دامنه - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۷/۱۸ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۱/۲۰

چکیده

امروزه آثار باستانی، تاریخی و جاذبه‌های فرهنگی از عوامل مهم جذب گردشگر به‌شمار می‌آید؛ زیرا آثار باستانی و کهن هر جامعه‌ای معرف فرهنگ خاص همان کشور است و ویژگی‌ها و ارزش‌هایی درخور توجه همان مملکت و مردم مرزوبوم دارد. این آثار ضمن داشتن ارزش‌های معنوی بسیار زیادی برای اقوام، جاذبه‌ای برای دیگران است که سبب جذب آن‌ها برای بازدید و شناخت آن جاذبه‌ها و آثار می‌شود. در این راستا، هدف پژوهش حاضر، سنجش اثرات گردشگری آثار باستانی و تاریخی تپه‌های کنارصندل و میزان تأثیرگذاری آن بر شکوفایی شهری شهرستان جیرفت است. روش پژوهش توصیفی-علی و بر مبنای شیوه میدانی (پرسش‌نامه و مشاهده) است. جامعه آماری منطقه مورد مطالعه نیز ۲۷۷ هزار و ۷۴۸ نفر و حجم نمونه با جدول شماره مورگان ۳۸۰ نفر محاسبه شده است. پایایی داده‌های مورد استفاده با بهره‌گیری از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۶۱ محاسبه، و به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از آزمون‌های T-test و رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل آماری نشان می‌دهد تأثیر گردشگری منطقه کنارصندل در شکوفایی شهر جیرفت و پیرامون در همه ابعاد و مؤلفه‌ها از نظر جامعه نمونه از سطح مطلوب پایین‌تر است؛ به طوری که مقدار محاسبه‌شده تأثیر کلی گردشگری در شکوفایی شهری کلی جامعه، ۲/۶۵ کمتر از حد مبنا (۳) است. در نهایت، نتایج حاصل از رگرسیون گام‌به‌گام نشان می‌دهد از میان شاخص‌های شکوفایی شهر جیرفت، شاخص زیست‌پذیری با ضریب بتای ۰/۳۷۵ بیشترین تأثیر را از گردشگری منطقه کنارصندل پذیرفته است سپس شاخص زیرساختی، تولیدگری، عدالت مکانی با ضریب بتای ۰/۳۶۵، ۰/۳۶۰ و ۰/۳۳۹ و در انتها شاخص کیفیت زندگی با ضریب بتا ۰/۲۳۶، به ترتیب کمترین سهم را از اثرات گردشگری منطقه مورد مطالعه داشته است.

واژه‌های کلیدی: تپه‌های کنارصندل، شکوفایی شهری، شهرستان جیرفت، گردشگری، یادمان‌های تاریخی.

مقدمه

شهر مکانی است که انسان در آن از نیازهای پایه و امکانات رفاهی عمومی رضایت کامل دارد و جایی است که در آن محصولات متعدد به میزان کافی در دسترس باشد، همچنین شهرها مکان‌هایی هستند که در آن اهداف، علایق و سایر جنبه‌های معنوی زندگی به واقعیت تبدیل می‌شود و از این طریق احساس رضایت و شادی در افراد و جامعه به وجود می‌آید؛ با این حال هنگامی که شکوفایی از شهری حذف یا به اقل‌نصاب خاصی محدود می‌شود، یا هنگامی که برای تحقق اهداف خاصی کاربرد داشته باشد، شهروندان برای دستیابی به شکوفایی در شهر تلاش و حتی مبارزه خواهند کرد (Jackson, 2009).

هر شهر در راستای نیل به شکوفایی، دستخوش فراز و نشیب‌هایی می‌شود؛ گاهی بروز عواملی به شکوفایی آن کمک می‌کند و در مواقعی نیز برخی مشکلات، این شکوفایی را در معرض خطر قرار می‌دهد. درک روشن و استفاده از این عوامل در برنامه‌ریزی و اصلاح سیاست‌ها و حمایت از برخی ساختارها و مکانیسم‌های تأثیرگذار بر شکوفایی اهمیت زیادی دارد؛ به همین دلیل شناخت عوامل تشویق‌کننده و بازدارنده شکوفایی در هر شهر ضروری است؛ زیرا از این طریق راهکارها، راهبردها و سیاست‌های مناسب برای دستیابی به شکوفایی تدوین می‌شود. شکوفایی شهری مفهومی است که نخستین بار به صورتی جامع در سازمان اسکان بشر ملل متحد برای سنجش میزان رشد و توسعه انسانی و اقتصادی عنوان شد؛ بنابراین، بررسی پیشنهادها و کلیدواژه‌های گزارش این سازمان اهمیت بسیار زیادی دارد (Easterlin, 1974). دستیابی به رفاه و تأمین سعادت شهروندان دغدغه بیشتر دولت‌های جهان است و به همین دلیل سیاست‌مداران با همکاری اقتصاددانان و همه دانشمندان علوم ذی‌ربط، همواره به دنبال یافتن راه‌حل‌های جدیدتر برای کسب درآمد و رفاه بیشترند، در این بین، گرایش عمومی دولت‌ها به سوی گردشگری نیز نشئت گرفته از همین تفکر است. امروزه، صنعت گردشگری در دنیا یکی از منابع مهم درآمد و از عوامل مؤثر در تبادلات فرهنگی بین کشورهاست و به‌عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی جهان جایگاه ویژه‌ای دارد (فرزین، ۱۳۸۲: ۳).

شایان ذکر است توجه به مقوله گردشگری زمانی اهمیت یافت که در سال ۲۰۱۵، گردشگری بین‌المللی ۴/۴ درصد رشد کرد و به مجموع ۱ میلیون و ۱۸۴ هزار نفر رسید. پس از بحران ۲۰۱۰ در ششمین سال متوالی تازه‌واردان بین‌المللی، این رقم به بالاتر از حد متوسط یعنی ۴ درصد رسید. تقریباً در این سال بیش از ۵۰ میلیون گردشگر در مقایسه با سال ۲۰۱۴، به مقصدهای بین‌المللی سراسر جهان سفر کردند (Two, 2015). گفتنی است گردشگری یکی از فعالیت‌هایی مهمی است که در دهه‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در توسعه اقتصادی برخی کشورها داشته (یغفوری و همکاران، ۱۳۹۲: ۳) که هدف از توسعه آن - چه در سطح بین‌المللی و چه در سطح ملی - امکان توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی مقصد بوده است؛ به همین دلیل بیشتر کشورهای جهان به اهمیت این صنعت در اقتصاد جهانی از نظر نقش آن در درآمد و اشتغال توجه کرده‌اند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۹۱). در مطالعات متعدد، نقش گردشگری منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی است که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود (کاظمی، ۱۳۸۷: ۱). توسعه گردشگری به‌عنوان پدیده‌ای فرهنگی، فرصت کافی برای تبادل فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان به وجود می‌آورد. بر این مبنا، آنان می‌توانند یکدیگر را بهتر درک کنند و بیشتر به فرهنگ هم احترام بگذارند (ترنر، ۱۳۷۸: ۹۵).

گفتنی است اهمیت صنعت گردشگری و غنای فرهنگی مردم ایران، لزوم توجه به گردشگری تاریخی را به‌منظور پیشبرد اهداف ملی، منطقه‌ای، ناحیه‌ای و رشد توسعه اقتصادی در اذهان مردم بارور می‌کند (دادی‌پور و رضازاده، ۱۳۹۰). در این بین، کشور ما از نظر تنوع آب و هوایی و وجود مکان‌های تاریخی و فرهنگی منحصر به فرد، از معدود کشورهای جهان است که تاکنون از ظرفیت‌های بالقوه خود در این زمینه به نحو مطلوبی استفاده نکرده است. با بررسی وضعیت

صنعت گردشگری در ایران و ملاحظه ارقام درآمدی ارزش حاصل از آن درمی‌یابیم به‌رغم این واقعیت که ایران یکی از ده کشور مهم جهان از حیث آثار تاریخی و باستانی است، کمتر از یک‌هزارم درآمد جهانی حاصل از گردشگری را نصیب خود کرده است. در این ارتباط، شهرستان جیرفت با وجود داشتن توانمندی‌های لازم گردشگری (طبیعی، اقلیمی و از همه مهم‌تر تاریخی - تمدنی) و فعالیت‌های گردشگری در منطقه در راستای افزایش درآمد و اشتغال‌زایی، تغییر و تحول مهمی ایجاد نکرده است. در این بین، تمدن کنارصندل تمدنی ناشناخته است که در گردشگری و مطالعات مربوط به آن در شرق ایران به‌طور اعم و شهر جیرفت به‌طور اخص کمتر به آن پرداخته شده است. از معضلات و مشکلات پیش رو در این منطقه، می‌توان به توانمندنبودن مدیریت‌های شهری در شناسایی بیشتر این تمدن، واقف‌نبودن شهروندان جیرفتی به این گنجینه علمی تمدنی در بوم اجتماعی عرصه گردشگری، ناشناخته‌بودن اشیای تاریخی و معرفی نکردن آن‌ها به‌عنوان کالاهایی منحصربه‌فرد اشاره کرد؛ بنابراین، ضرورت احیای تمدن جیرفت و لزوم توجه مسئولان و برنامه‌ریزان، فراهم‌کننده زمینه جذب گردشگر در جهت شکوفایی و توسعه شهر جیرفت در همه ابعاد است. در این راستا با توجه به اهمیت پژوهش، مقاله حاضر به سنجش میزان تأثیر گردشگری تپه‌های کنارصندل جیرفت بر شکوفایی شهری می‌پردازد. نگارندگان با توجه به موضوع مورد مطالعه و هدف پژوهش، درصدد پاسخ کارشناسی به این پرسش هستند که آیا گردشگری یادمان‌های تاریخی کنارصندل بر شکوفایی شهرستان جیرفت تأثیر دارد؟ و مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شکوفایی شهری جیرفت کدام هستند؟

سرای و شمشیری (۱۳۹۲)، در پژوهشی به بررسی شرایط کلان‌شهر شیراز به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و غنی‌ترین مراکز تاریخی فرهنگی کشور پرداختند تا توسعه گردشگری برای شکوفایی و توسعه پایدار را در ابعاد مختلف در منطقه امکان‌سنجی کنند.

رهنمایی و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «نقش محورهای فرهنگی و تاریخی منطقه ۱۲ در توسعه گردشگری شهر تهران» بر آن شدند تا با انتخاب مسیرهای نمونه در محدوده این منطقه، نوعی امکان‌سنجی و برنامه‌ریزی عملیاتی توریسم شهری را بررسی و ارزیابی کنند و از این رهگذر باب مطالعات جدیدی را برای احیای هویت و قابلیت‌های نهفته در بطن این منطقه قدیمی بکشایند.

اسعدی و اردکانی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «ارائه مدلی پویا جهت توسعه گردشگری تاریخی (مورد مطالعه: استان یزد)» به این نتیجه رسیدند که ضرورت جذب گردشگران تاریخی چالشی در سال‌های آینده و در پی آن جلب رضایت گردشگران عامل کلیدی در این عرصه خواهد بود.

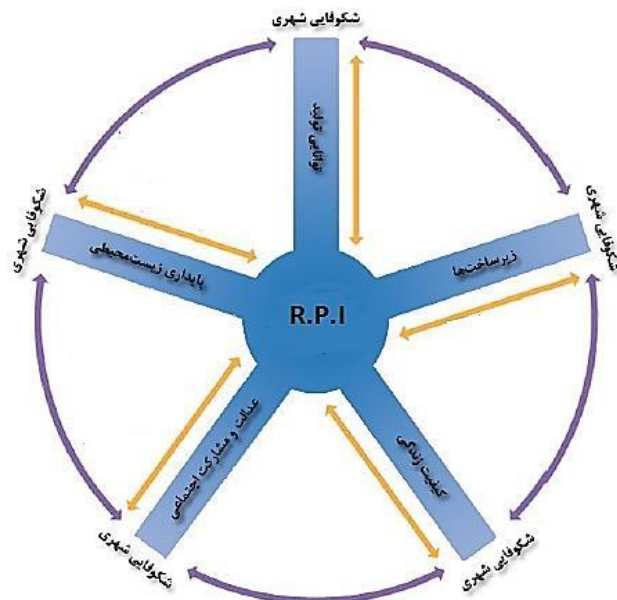
خاک‌پور و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی تأثیر توریسم تاریخی - فرهنگی بر توسعه پایدار شهر کرمان» دریافتند که گردشگری تاریخی - فرهنگی در افزایش درآمد شهر کرمان تأثیر مثبت دارد، از مهم‌ترین اثرات آن نیز می‌توان به افزایش درآمد شهروندان، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و رونق کسب‌وکار محلی اشاره کرد.

جونز و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان «گام‌هایی به‌سوی شکوفایی شهری در کشورهای درحال توسعه» دریافتند که شکوفایی شهری از اصول کلیدی توسعه جهان است، همچنین در این پژوهش به مسائل اساسی شکوفایی از قبیل زیرساخت‌ها، بهره‌وری، عدالت و برابری اجتماعی، کیفیت زندگی و پایداری محیطی اشاره کرده‌اند.

وانگ (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان «یک چارچوب برای شاخص‌های شکوفایی شهری ارتباط شاخص‌ها تحلیل و سیاست‌ها» دریافت که تأکید بر شاخص‌های شکوفایی شهری مفاهیم، و روش‌شناسی، چالش‌های سیاسی پیش رو را برجسته می‌کند.

با بررسی پژوهش‌های مرتبط و طبق مطالعات انجام‌شده از جمله پژوهش سازمان ملل (۲۰۱۲) با عنوان «حالت شهرهای جهان، ۲۰۱۲-۲۰۱۳، شکوفایی شهر»، کریمی (۱۳۸۸)، با عنوان «شکوفایی شهری»، جفری و برنت ریچی

(۱۹۹۹)، «گردشگری، رقابت و شکوفایی اجتماعی» معیارها و شاخص‌های مؤثر بر اثرات گردشگری بر شکوفایی شهری در پنج عامل کیفیت زندگی، عدالت مکانی، زیست‌پذیری، بهره‌وری و زیرساخت شناسایی و اقتباس شده است، این عوامل بر پایه مفاهیم رفاهی اسکان بشر سازمان ملل، شامل پنج بعد شکوفایی شهری (چرخ شکوفایی) است که در شکل ۱ مشاهده می‌شود.

شکل جدول شماره ۱. چرخه شکوفایی شهری (UN-Habitat, 2012)

۱. کیفیت زندگی: کیفیت زندگی شهری دربرگیرنده ابعاد روانی است که شاخص‌هایی مانند رضایت، شادمانی و امنیت را در برمی‌گیرد؛ از این‌رو، آن را رضایت اجتماعی نیز می‌نامند که براساس آن به شاخص‌های دسترسی به فرصت‌های اجتماعی مانند اشتغال، ثروت و اوقات فراغت توجه می‌شود (سیف‌الدینی، ۱۳۸۱: ۳۷۵). کیفیت زندگی محصول تاریخی نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است و نمی‌توان آن را مجزا از ساختارهای بالا تبیین کرد؛ بنابراین، مفهوم کیفیت زندگی متغیری مرکب است که وضعیت آن به سطح توسعه‌یافتگی جوامع بستگی دارد و می‌توان آن را با طراحی و تدوین شاخص‌هایی تعریف و اجرا کرد (شاه‌حسینی و توکلی، ۱۳۹۳: ۱۲۷).
۲. عدالت اجتماعی: یکی از پارامترهای تعیین‌کننده بهبود حیات همگانی شهروندان که درنهایت به رضایت آن‌ها از شیوه زندگی خود منجر می‌شود، عدالت اجتماعی است که با توزیع فضای عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آن‌ها هم‌معناست (شریفی، ۱۳۸۵: ۶).
۳. زیست‌پذیری: در دوران کنونی و به‌دنبال بروز بحران‌های زیست‌محیطی، نابودی منابع و ایجاد موانع در راه رسیدن به توسعه پایدار، ضروری است برنامه‌ها براساس شناخت و ارزیابی توان محیطی انجام شود تا هم بهره‌برداری شایسته و مستمری از محیط صورت گیرد و هم ارزش‌های طبیعی محیط حفظ شود (نوری و آوارگانی، ۱۳۸۶: ۱۴). زیست‌پذیری مفهومی کلی است که با برخی از مفاهیم و اصلاحات دیگر مانند پایداری، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و اجتماعات سالم مرتبط است (Blasingame, 1998 Norris and Pittman, 2000).
۴. زیرساخت: وجود زیرساخت‌های مناسب و توزیع مناسب خدمات نقشی تعیین‌کننده در جذب گردشگران به مکان‌های مستعد گردشگری دارد. مقصود از امکانات یا جاذبه‌ها، تشکیلات یا مکان‌هایی است که به‌منظور تأمین خواسته‌های گردشگران به‌وجود می‌آید و آن‌ها می‌توانند از این امکانات استفاده و گردش کنند (تقوایی و رنجبر دستنایی، ۱۳۸۹: ۲۳).

۵. بهره‌وری: امروزه بهره‌وری صرفاً معیار یا شاخصی اقتصادی نیست، بلکه فرهنگ و نگرشی به کل زندگی است که جنبه‌های مختلفی را در برمی‌گیرد و منشأ بسیاری از تغییرات و تحولات اساسی است. در دنیای امروز، ارتقای بهره‌وری یکی از اولویت‌های ملی هر کشور به‌شمار می‌آید؛ زیرا ادامه حیات اقتصادی کشورها، رشد اقتصادی و بهبود سطح زندگی افراد یک جامعه به ارتقای بهره‌وری وابسته است که به معنای قدرت تولید، بارور و مولد بودن است (جهانگرد و غلامی، ۱۳۸۸: ۷۸).

مبانی نظری

گردشگری

لغت گردشگری از کلمه تور به معنای گشتن گرفته شده که در لغت لاتین تورنس به معنای دورزدن و رفت‌وبرگشت بین مبدأ و مقصد ریشه دارد و از یونانی به اسپانیایی و فرانسه و در نهایت به انگلیسی راه یافته است (عبدالمنافی، ۱۳۹۰: ۹۸). گردشگری شامل مجموعه فعالیت‌هایی است که گردشگر در طول مدتی به دلایل شخصی و کاری خارج از مکان زندگی و کاری خود انجام می‌دهد. سازمان جهانی، گردشگری را مجموعه کارهایی می‌داند که یک فرد در سفر و در مکانی خارج از زندگی خود انجام می‌دهد و بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن سرگرمی، تفریح، استراحت، ورزش و فعالیت‌هایی از این قبیل است. با پذیرش این تعریف، گردشگری در سال‌های اخیر به دلایل مختلف توسعه‌ای (اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی) ابزاری برای افزایش توسعه، و وسیله‌ای به منظور تحریک اقتصادهای بحرانی و تقویت فعالیت‌های توسعه‌ای از طریق ایجاد مشاغل و درآمد بوده است (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴-۲۵). امروزه گردشگری، صنعتی پویا با ویژگی‌های بارز و منحصر به فرد است که بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به آن وابسته است (UNWTO, 2007, 11)، همچنین موجب تغییر در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، محیطی و اقتصادی جامعه میزبان می‌شود و ابزاری برای توسعه اقتصادی، به ویژه در جوامع محلی است؛ از این رو توسعه آن توسعه ملی و محلی را افزایش می‌دهد (ضیایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۰).

گردشگری تاریخی

در این نوع گردشگری، گردشگر به جست‌وجو، فراگیری و تجربه درباره فرهنگ گذشته جامعه خود یا دیگران می‌پردازد (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۸۸). در این بین، گردشگری تاریخی - فرهنگی شاخه‌ای از مطالعات گردشگری و شامل دیدن منابع فرهنگی و تاریخی است و از بزرگ‌ترین، فراگیرترین و روبه‌رشدترین بخش‌های صنعت گردشگری به‌شمار می‌آید (UNWTO, 2005). گردشگری تاریخی نیز یکی از انواع گردشگری فرهنگی است که با تکیه بر آن می‌توان فضاها و کاربری‌های متفاوتی برای راه‌اندازی مجموعه گردشگری طراحی کرد تا بدان وسیله با طراحی معماری مدرن در قالب حفظ اصول معماری سنتی و بومی بتوان به احیای مجموعه‌ها و سایت‌های گردشگری پرداخت (قهرمانی، ۱۳۷۷). گردشگری فرهنگی از دو بعد تعریف می‌شود. در بعد مفهومی حرکت انسان‌هاست برای جاذبه‌های فرهنگی و جداسدن از مکان معمول سکونت با هدف دستیابی به اطلاعات و تجرید جدید برای ارضای نیازهای فرهنگی. از نظر فنی نیز دربرگیرنده حرکت انسان‌ها برای جاذبه‌های فرهنگی خاص مانند مکان‌های میراث، نشانه‌های زیباشناختی و فرهنگی، هنرها و نمایش‌هاست که خارج از مکان معمول سکونت قرار دارد (Bachleitner, 1999: 201).

شایان ذکر است که یکی از انگیزه‌های جلب‌کننده گردشگران به شهرها، وجود جاذبه‌های یادمانی و تاریخی در شهرها، به ویژه شهرهای قدیمی است، این جاذبه‌ها با انگیزه‌های گوناگونی به وجود آمده‌اند. گروهی از آن‌ها برای

ماندگار شدن رویداد یا به مناسبت یادآور شدن دوره‌ای مهم در تاریخ شهرها احداث می‌شوند، اما مجموعه اقداماتی که با هدف هویت شهری در شهرها انجام می‌شود تابع مؤلفه‌های متعددی است که مهم‌ترین آن‌ها از بعد کاربردهای گردشگری و مؤلفه مصنوع هویت شهری، از دوره‌های گوناگون تاریخی است. مصادیقی مانند شکل شهر، ساختار شهر، فضا و ساخت‌وسازهای عمومی، کاخ‌ها و محله‌ها از جمله عناصر تشکیل‌دهنده هویت تاریخی شهرها هستند (بهزادفر، ۱۳۸۶: ۵۸).

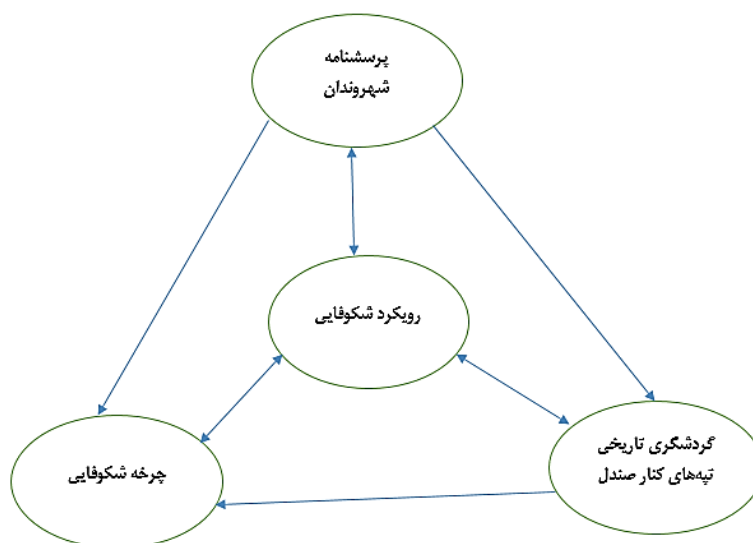
شکوفایی شهری

شکوفایی از نظر سازمان اسکان بشر ملل متحد، نوعی ساخت‌وساز اجتماعی است که به فعالیت‌های انسانی کالبد می‌بخشد و به عمد و آگاهانه، در شرایط بی‌طرفانه در هر زمان و مکانی - چه در مقیاس بزرگ و چه کوچک - شروع به ساخت‌وساز می‌کند. شکوفایی مفهومی گسترده است که در ارتباط با توسعه متعادل و هماهنگ در محیطی همراه با انصاف و عدالت مطرح می‌شود (UN-Habitat, 2012). در این میان مفهوم شکوفایی شهری، یکی از به‌روزترین تلاش‌هایی است که در راستای سنجش و برقراری رضایت از زندگی صورت گرفته است. افزون بر آنچه گفته شد، شکوفایی مفهومی پیچیده‌تر دارد که با شاخص‌هایی ساده که تنها به بررسی میزان درآمد مالی افراد یا تعداد خودروهای شخصی آن‌ها می‌پردازد، به دست نمی‌آید. زندگی شکوفا شامل ابعاد غیرمادی و نامحسوس دیگری همچون نقش داشتن در آینده شهر خود، داشتن روابط معنادار و مهم، تعلق داشتن به انجمن‌های حمایتی و داشتن منابع و قابلیت‌های لازم برای تبدیل رؤیاهای فردی به واقعیت است.

باید توجه داشت که نگرانی‌های زیست‌محیطی جزء اولویت‌های اصلی شکل‌دهی به جوامع حال و آینده ماست. در این بین، دفاع از حقوق بشر، پیشرفت‌های دموکراتیک شامل توانمندسازی زنان و احترام به اصول پایه‌ای نظیر عزت‌نفس و تحمل دیدگاه‌های متفاوت، بخشی از آینده جامع‌تر و شکوفاتر است (UN-Habitat, 2006). برای چندین دهه، رشد اقتصادی فاکتور اصلی توسعه سیاست‌ها بوده است، با وجود این، در حال حاضر شکوفایی شهری فراتر از این چشم‌انداز به نظر می‌رسد و چگونگی تولید عادلانه یک شهر و توزیع مزیت‌های آن را بررسی می‌کند.

گفتنی است ترویج رشد اقتصادی بشر از موارد مهمی است که شامل همبستگی اجتماعی، پایداری زیست‌محیطی و کیفیت زندگی است (Mohtashami, et al 2016: 320). در این خصوص سازمان ملل^۱ پارادایم جدیدی را مطرح کرده که بر رویکرد شکوفایی^۲ مبتنی است و مناطق شهری و روستایی را در برمی‌گیرد. در این رویکرد، شهری در قالب چرخ شکوفایی^۳ با ابعاد کیفیت زندگی^۴، عدالت مکانی^۵، زیست‌پذیری^۶، تولیدگری^۷ و زیرساخت‌ها^۸ مطرح می‌شود که در ارتباط این ابعاد با یکدیگر، تعادل یکپارچه و اثرات مثبت گردشگری زمینه شکوفایی شهری را فراهم می‌کند. در ادامه، جمع‌بندی مبانی نظری مدل مفهومی پژوهش حاضر بیان می‌شود (شکل ۲):

1. United nation
2. Paradigm
3. Prosperity
4. Well prosperity
5. Quality life
6. Location justice
7. Livability
8. Productivity
9. Infrastructure

شکل جدول شماره ۲. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

روش‌شناسی پژوهش حاضر توصیفی-علی و بر مبنای شیوه میدانی (پرسش‌نامه و مشاهده) است که در آن از ابزار پرسشنامه به همراه شاخص‌های منتخب شکوفایی شهری استفاده شده است. روایی پرسشنامه محقق‌ساخته را نیز متخصصان حوزه تخصصی و خبرگان تأیید کرده‌اند و پایایی آن با آلفای کرونباخ صورت گرفته که میزان اعتبار آن ۰/۷۶۱ محاسبه شده است. جامعه آماری منطقه مورد مطالعه ۲۷۷ هزار و ۷۴۸ نفر و حجم نمونه با جدول شماره مورگان ۳۸۰ نفر محاسبه شده است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از بسته نرم‌افزاری SPSS و آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای برای بررسی وضعیت هریک از شاخص‌های مؤثر در شکوفایی شهری تجزیه و تحلیل شده، همچنین مؤثرترین شاخص‌های گردشگری در شکوفایی شهر جیرفت، از رگرسیون گام به گام بهره گرفته شده است. همان‌گونه که در مطالب قبل نیز اشاره شد، معیارها و شاخص‌های مؤثر اثرات گردشگری بر شکوفایی شهری در پنج عامل کیفیت زندگی، عدالت مکانی، زیست‌پذیری، بهره‌وری و زیرساخت (جدول شماره ۱) شناسایی و اقتباس شده است.

جدول شماره ۱. ابعاد و شاخص‌های گردشگری تپه‌های کنار صندل بر شکوفایی شهری

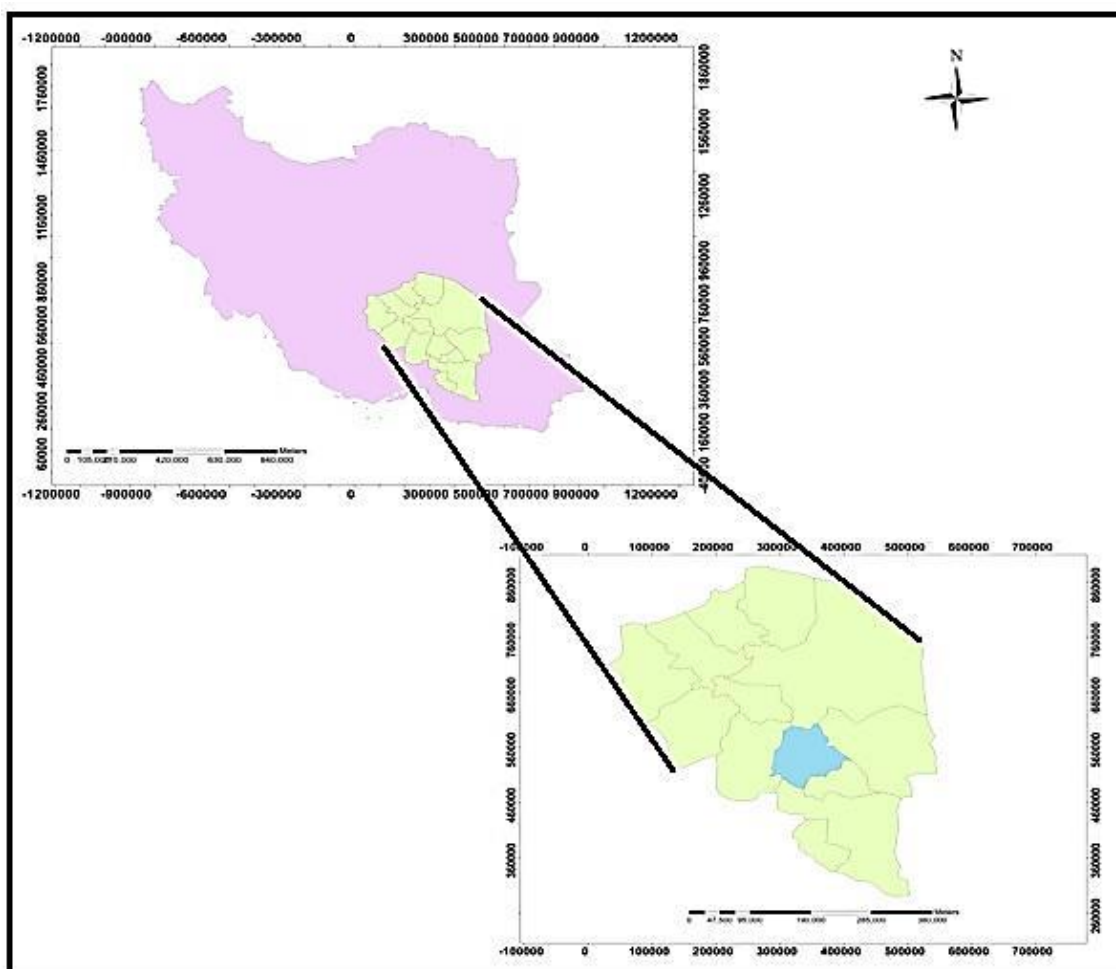
ابعاد	شاخص
کیفیت زندگی	خدمات‌رسانی، تفریحات سالم، هزینه زندگی
عدالت مکانی	توزیع عادلانه، شادکامی اجتماعی، احساس امنیت
زیست‌پذیری	افزایش زباله، چشم‌اندازهای بکر، حفظ و حراست
بهره‌وری	فواید اقتصادی، افزایش درآمد، احیای صنایع دستی
زیرساخت‌ها	احداث زیرساخت‌ها، افزایش اعتبارات، جذب گردشگر

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

محدوده مورد مطالعه

شهرستان جیرفت در فاصله ۲۳۴ کیلومتری جنوب استان کرمان واقع شده و ۶۵۰ متر از سطح دریا بالاتر است، این شهرستان از شمال به بم، از مغرب به بافت، از جنوب به کهنوج و عنبرآباد و از شرق به استان سیستان و بلوچستان محدود می‌شود. روستای کنار صندل نیز در ۲۳ کیلومتری جنوب این شهر واقع شده است. این شهرستان دو تپه بزرگ

باستانی شمالی و باستانی جنوبی دارد که در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. اشیای تاریخی، الواح کتیبه‌ای، مهره‌های نشانه‌ای، آجر کتیبه‌دار و خشت‌های بسیار بزرگ (مسجد) از یافته‌های باستان‌شناسی این تپه‌هاست که نشانگر قدمت چند هزارساله تمدن جیرفت است و روزبه‌روز بر اعتبار و اهمیت جهانی آن می‌افزاید (کلانتری خاندانی، ۱۳۸۷: ۳۳).

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه

یافته‌های پژوهش

جدول شماره ۲. جنس پاسخگویان

جنس	فراوانی	درصد
مرد	۱۹۹	۵۲,۴
زن	۱۸۱	۴۷,۶
جمع	۳۸۰	۱۰۰

با توجه به جدول شماره ۲، ۱۹۹ نفر از پاسخگویان مرد (۵۲,۴ درصد) و ۱۸۱ نفر از آن‌ها زن (۴۷,۶ درصد) هستند.

جدول شماره ۳. سن پاسخگویان

درصد	فراوانی	سن
۴۰,۸	۱۵۵	کمتر از ۲۰ سال
۴۱,۱	۱۵۶	۲۰ تا ۴۵ سال
۱۷,۶	۶۷	۴۵ تا ۶۵ سال
۰,۵	۲	بالای ۶۵ سال
۱۰۰	۳۸۰	جمع

همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، ۱۵۵ نفر از پاسخگویان کمتر از ۲۰ سال (۴۰,۸ درصد)، ۱۵۶ نفر ۲۰ تا ۴۵ سال (۴۱,۱ درصد)، ۶۷ نفر ۴۵ تا ۶۵ سال (۱۷,۶) و ۲ نفر (۰,۵٪) بیشتر از ۶۵ سال دارند.

جدول شماره ۴. میزان تحصیلات پاسخگویان

درصد	فراوانی	میزان تحصیلات
۸,۹	۳۴	ابتدایی
۱۲,۶	۴۸	راهنمایی
۴۴,۷	۱۷۰	دیپلم
۳۳,۴	۱۲۷	لیسانس و بالاتر
۰,۳	۱	بدون پاسخ
۱۰۰	۳۸۰	جمع

با توجه به نتایج جدول شماره ۴، نتیجه می‌گیریم که ۳۴ نفر از پاسخگویان (۸,۹ درصد) تحصیلات ابتدایی، ۴۸ نفر (۱۲,۶ درصد) تحصیلات راهنمایی، ۱۷۰ نفر (۴۴,۷ درصد) دیپلم و ۱۲۷ نفر (۳۳,۴ درصد) تحصیلات لیسانس و بالاتر دارند.

به‌منظور سنجش تأثیر صنعت گردشگری تپه‌های کنارصندل در دستیابی به شکوفایی شهر جیرفت از آزمون T تک نمونه‌ای و برای پاسخ‌گویی به پرسش‌ها نیز از طیف لیکرت استفاده شده که حد متوسط آن، ۳ است. اگر میانگین از ۳ بالاتر باشد، نشان‌دهنده تأثیر بیشتر و در غیر این صورت بیانگر تأثیر کمتر در دستیابی به شکوفایی شهری است. محققان در این مقاله اثرات گردشگری یادمان‌های تاریخی گردشگری کنار صندل جیرفت را براساس مؤلفه‌ها و شاخص‌های «رویکرد شکوفایی شهری» سنجیده‌اند که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود:

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در شاخص کیفیت زندگی به‌منظور دستیابی به شکوفایی شهری

بررسی اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل در هر یک از مؤلفه‌های کیفیت زندگی با استفاده از ۳ گویه مطالعه شده است. نتایج آزمون T نشان می‌دهد تمام گویه‌های مطالعه‌شده وضعیتی پایین‌تر از حد مطلوب داشته‌اند؛ به عبارت دیگر، تأثیر منطقه گردشگری تپه‌های کنارصندل منطقه جیرفت بر شکوفایی آن در مؤلفه‌های کیفیت زندگی تأثیر مطلوبی نداشته است.

جدول شماره ۵. تأثیر گردشگری تپه‌های کنارصندل در مؤلفه‌ها و شاخص کیفیت زندگی به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (Sig)	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها و شاخص کیفیت زندگی	
						حد پایین	حد بالا
-۰/۰۸۶	-۰/۲۰۱	-۰/۱۴۳	-۴/۹۰۴	۰/۸۸۴	۲/۸۵	کیفیت زندگی	شاخص
-۰/۰۸	-۰/۳۰	-۰/۱۹۲	-۳/۴۶۴	۱/۰۸۱	۲/۸۱	اثر گردشگری بر ارتقای خدمات‌رسانی	گویه‌ها
-۰/۳۵	-۰/۵۵	-۰/۴۵۰	-۸/۸۰۶	۰/۹۹۶	۲/۵۵	اثر گردشگری بر افزایش تفریحات سالم	
۰/۳۲	-۰/۱۰	۰/۲۱۱	۳/۶۵۰	۱/۱۲۴	۳/۲۱	اثر گردشگری بر افزایش هزینه‌های زندگی	

در مجموع، نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل در کیفیت زندگی منطقه جیرفت به منظور شکوفایی شهری نشان می‌دهد بین حد مبنا (۳) و مقدار محاسبه‌شده (۲/۸۵) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰۰) وجود دارد. از آنجا که مقدار محاسبه‌شده کمتر از حد استاندارد است، اثرات ناشی از رونق صنعت گردشگری تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت در کیفیت زندگی مردم منطقه مطلوب ارزیابی نشده است.

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در شاخص عدالت مکانی به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

بررسی اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل در هر یک از مؤلفه‌های عدالت با استفاده از ۳ گویه بررسی شده است. با توجه به نتایج آزمون T، تأثیر منطقه گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت بر عدالت مکانی منطقه تأثیر مطلوبی نداشته است.

جدول شماره ۶. تأثیر گردشگری تپه‌های کنارصندل در مؤلفه‌های شاخص عدالت مکانی به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (Sig)	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها و شاخص عدالت مکانی	
						حد پایین	حد بالا
-۰/۵۵۴	-۰/۷۲۰	۰/۶۳۷	-۱۵/۱۴۵	۰/۸۲۰	۲/۳۶	عدالت مکانی	شاخص
-۰/۲۳	-۰/۴۶	-۰/۳۴۲	-۵/۸۳۲	۱/۱۴۳	۲/۶۶	توازن عادلانه گردشگری در حوزه گردشگری منطقه	گویه‌ها
-۰/۴۷	-۰/۶۷	-۵۷۱	-۱۱/۰۱۵	۱/۰۱۱	۲/۴۳	ارتقای شادکامی اجتماعی	
-۰/۸۹	-۱/۱۱	-۱/۰۰۰	-۱۸/۱۷۵	۱/۰۷۳	۲/۰۰	افزایش احساس امنیت شهروندان در منطقه	

نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل در عدالت مکانی جیرفت به منظور شکوفایی شهری نشان می‌دهد که بین حد مبنا (۳) و مقدار محاسبه‌شده (۲/۳۶) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰۰) وجود دارد. از آنجا که این مقدار کمتر از حد استاندارد است، نتیجه می‌گیریم اثرات ناشی از رونق صنعت گردشگری تپه‌های کنارصندل در عدالت مکانی مطلوب و مؤثر ارزیابی نشده است.

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در شاخص زیست‌پذیری به‌منظور دستیابی به شکوفایی شهری

نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای بر روی مؤلفه‌های اثرات زیست‌محیطی ناشی از رونق صنعت گردشگری در تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت در هیچ‌یک از گویه‌ها مثبت ارزیابی نشده است.

جدول شماره ۷. تأثیر گردشگری تپه‌های کنار صندل در مؤلفه‌های شاخص زیست‌پذیری به‌منظور دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (Sig)	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها و شاخص زیست‌پذیری	شاخص
-۰/۳۰۸	-۰/۴۹۱	-۰/۴۰۰	-۸/۵۹۹	۱/۹۰۶	۲/۶۰	زیست‌پذیری	
-۰/۵۶	-۰/۸۰	-۰/۶۸۲	-۱۱/۰۶۵	۱/۲۰۱	۲/۳۲	افزایش زباله‌های ناشی از ورود گردشگران	
-۰/۱۲	-۰/۱۳	-۰/۰۰۵	-۰/۹۳۴	۱/۲۳۹	۲/۹۹	حفاظت از چشم‌اندازهای بکر	گویه‌ها
-۰/۴۰	-۰/۶۲	-۰/۵۱۳	-۳/۱۷	۱/۰۷۴	۲/۴۹	ارتقای حفظ و حراست از توانمندی منطقه	

نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل در زیست‌پذیری جیرفت به‌منظور رسیدن شکوفایی شهری نشان می‌دهد که بین حد مینا (۳) و مقدار محاسبه‌شده (۲/۶۰) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰) وجود دارد. از آنجا که این مقدار کمتر از حد استاندارد است، نتیجه می‌گیریم که اثرات ناشی از رونق گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در زیست‌پذیری مطلوب نبوده است.

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در شاخص بهره‌وری به‌منظور دستیابی به شکوفایی شهری

مطابق نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای بر روی مؤلفه‌های تولیدگری، از میان سه مؤلفه تنها در مؤلفه (افزایش درآمد ساکنان) تأثیرات گردشگری تپه‌های کنارصندل مثبت و مطلوب ارزیابی شده است.

نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل در بهبود تولیدات محلی جیرفت به‌منظور رسیدن شکوفایی شهری نشان می‌دهد که بین حد مینا (۳) و مقدار محاسبه‌شده (۲/۶۸) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰) وجود دارد و با توجه به اینکه مقدار محاسبه‌شده کمتر از حد استاندارد است، اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل منطقه جیرفت در تولیدگری مطلوب و مؤثر نبوده است.

جدول شماره ۸. تأثیر گردشگری تپه‌های کنارصندل در مؤلفه‌های شاخص تولیدگری به‌منظور دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف از میانگین	سطح معناداری (Sig)	مقدار آماره t	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها و شاخص تولیدگری	شاخص
-۰/۲۲۷	-۰/۴۰۳	-۰/۳۱۵	-۷/۰۶۶	۱/۸۷۱	۲/۶۸	تولیدگری	

							ارتقای مزایای اقتصادی
	-۰/۴۲	-۰/۶۳	-۰/۵۲۶	۰/۰۰۰	-۹/۹۵۳	۱/۰۳۱	۲/۴۷
گویه‌ها							افزایش درآمد
	۰/۲۲	-۰/۰۴	۰/۰۸۷	۰/۱۸۷	۱/۳۲۱	۱/۲۸۱	۳/۰۹
							احیای صنایع دستی و سنتی
	-۰/۳۹	-۰/۶۲	-۰/۵۰۸	۰/۰۰۰	-۸/۸۰۷	۱/۱۲۴	۲/۴۹

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت در شاخص زیرساختی به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

جدول شماره ۹. تأثیر گردشگری تپه‌های کنار صندل در مؤلفه‌های شاخص زیرساختی به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
شاخص	زیرساختی	میانگین	انحراف معیار	مقدار آماره t	سطح معناداری (Sig)	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد	
						اختلاف از میانگین	حد پایین حد بالا
	احداث زیرساخت‌های جدید (پمپ‌بنزین، راه، مهمان‌سرا و مجتمع گردشگری)	۲/۷۵	۰/۸۸۴	-۵/۳۹۴	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۴	-۰/۳۳۳
گویه‌ها	افزایش اعتبارات در حوزه‌های عمرانی و گردشگری	۲/۹۹	۱/۳۰۳	-۱/۱۱۸	۰/۹۰۶	-۰/۰۰۸	-۰/۱۴
	ارتقای سطح زیرساخت‌ها	۲/۸۶	۱/۱۸۳	-۲/۳۴۲	۰/۰۲۰	-۰/۱۴۲	-۰/۲۶
		۲/۴۲	۱/۱۱۴	-۱۰/۲۲۳	۰/۰۰۰	-۰/۵۸۴	-۰/۷۰

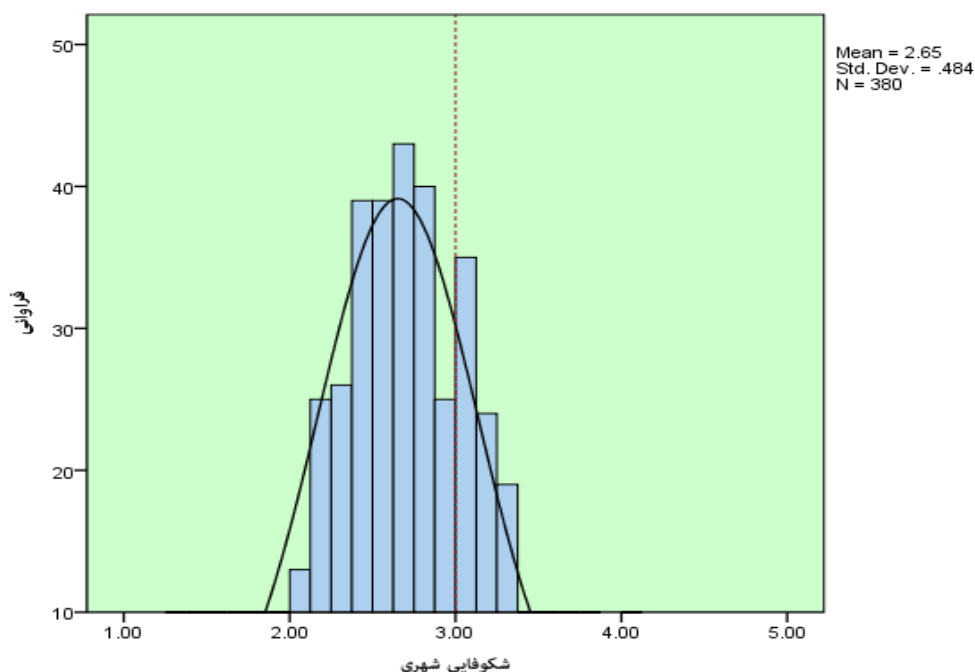
نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل در بعد زیرساختی جیرفت به منظور رسیدن به شکوفایی شهری نشان می‌دهد که بین حد مینا (۳) و مقدار محاسبه شده (۲/۷۵) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰۰) وجود دارد که کمتر از حد استاندارد است؛ بنابراین، اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت در ارتقای بعد زیرساختی مطلوب و مؤثر واقع نشده است.

سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل در شکوفایی شهر جیرفت

نتایج حاصل از T تک‌نمونه‌ای سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل به منظور رسیدن به شکوفایی شهری نشان می‌دهد که بین حد مینا (۳) و مقدار محاسبه شده (۲/۶۵) اختلاف معناداری (sig=۰/۰۰۰) وجود دارد و چون مقدار محاسبه شده کمتر از حد استاندارد است، اثرات گردشگری تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت شکوفایی و پایداری این شهر جیرفت از دید جامعه نمونه مؤثر ارزیابی نشده است.

جدول شماره ۱۰. تأثیر گردشگری تپه‌های کنار صندل در دستیابی به شکوفایی شهری

Test Value = 3							
شاخص	میانگین	انحراف معیار	مقدار آماره t	سطح معناداری (Sig)	میزان اختلاف در سطح اطمینان ۹۵ درصد		
					اختلاف از میانگین	حد پایین حد بالا	
شکوفایی شهری	۲/۶۵	۰/۴۸۴	-۱۴/۰۳۱	۰/۰۰۰	-۰/۳۴۸	-۰/۳۹۷	

شکل شماره ۴. هیستوگرام تأثیر گردشگری تپه‌های کنار صندل شهر جیرفت به منظور دستیابی به شکوفایی شهری

مدل رگرسیون گام به گام

رگرسیون چندگانه برای سنجش تأثیر گردشگری بر شکوفایی شهری و ایجاد مدل علی که برهم‌کنش بین شاخص‌ها و معرف‌ها را نشان می‌دهد، کاربرد دارد. یکی از اهداف این پژوهش ایجاد مدل علی بین اثرات گردشگری بر شاخص‌های شکوفایی شهری جیرفت است. پرسش اصلی برای ایجاد این مدل آن است که کدام شاخص‌های شکوفایی منطقه، بیشترین تأثیر را از گردشگری در این منطقه پذیرفته است.

اولین متغیر وارد شده در مدل، شاخص تولیدگری است که ضریب همبستگی آن $0/721$ است. در مرحله دوم، شاخص عدالت مکانی وارد مدلی می‌شود که مقدار R به $0/851$ و مقدار R^2 به‌طور مشترک با متغیر قبلی به $0/725$ افزایش می‌یابد. در مرحله سوم وقتی متغیر زیست‌پذیری وارد معادله می‌شود، مقدار R به $0/920$ و مقدار R^2 به $0/846$ می‌رسد. در گام چهارم با ورود متغیر زیرساختی، مقدار R به $0/972$ و مقدار R^2 به $0/946$ افزایش می‌یابد. در گام پنجم با ورود متغیر کیفیت زندگی مقدار R و R^2 به یک می‌رسد؛ یعنی این پنج متغیر ۱۰۰ درصد از واریانس مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

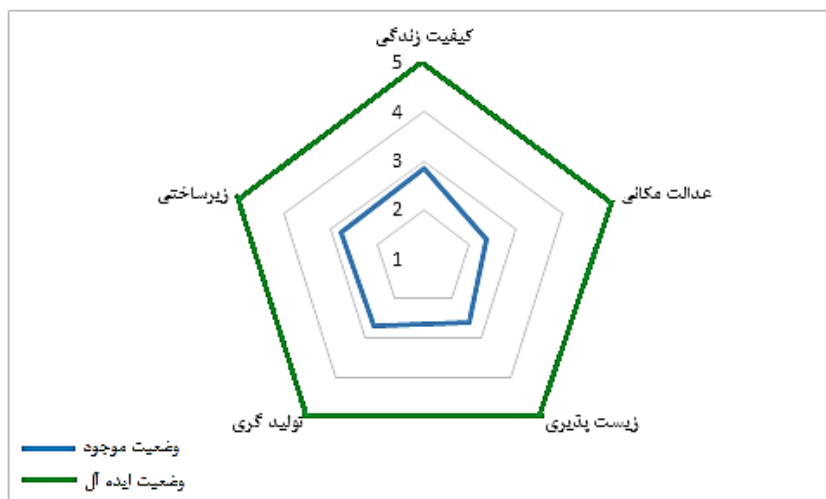
جدول شماره ۱۱. ضرایب رگرسیون گام به گام برای سنجش تأثیر متغیرهای مستقل در شکوفایی شهری شهر جیرفت

مراحل	بعد	مؤلفه‌ها (کیفیت زندگی، عدالت مکانی، زیست‌پذیری، تولیدگری و زیرساختی)			
		متغیر وارد شده به مدل در هر مرحله	ضریب همبستگی (R) چندگانه	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تعدیل شده
گام اول	تولیدگری	$0/721$	$0/519$	$0/518$	$0/336$
گام دوم	عدالت مکانی	$0/851$	$0/725$	$0/723$	$0/254$
گام سوم	زیست‌پذیری	$0/920$	$0/846$	$0/845$	$0/190$
گام چهارم	زیرساختی	$0/972$	$0/946$	$0/944$	$0/114$
گام پنجم	کیفیت زندگی	1	1	1	$0/000$

درمورد اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیشگویی در معادله رگرسیون باید از مقادیر بتا (Beta) استفاده کرد که اگر استاندارد باشد، می‌توان درباره اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بیشتر بودن مقدار بتا نشان‌دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیشگویی متغیر وابسته است؛ بنابراین می‌توان گفت متغیر زیست‌پذیری با بتای ۰.۳۷۵ بیشترین تأثیر را بر گردشگری تپه‌های کنار صندل محدوده مورد نظر در راستای شکوفای شهری جیرفت دارد. متغیر کیفیت زندگی با ضریب بتای ۰.۲۳۶ نیز کمترین تأثیر را در دستیابی به شکوفایی شهری از صنعت گردشگری محدوده مورد مطالعه پذیرفته است.

جدول شماره ۱۲. ضرایب رگرسیون گام به گام برای سنجش تأثیرپذیری شاخص‌های مورد مطالعه از توسعه گردشگری منطقه

مدل	ضرایب رگرسیونی (B)	ضرایب رگرسیونی استاندارد (β)	خطای استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
۱	متغیر وابسته		۰/۰۵۶	۲۸/۲۰۴	۰/۰۰۰
	تولیدگری	-۰/۴۰۰	۰/۰۲۰	۲۰/۲۰۵	۰/۰۰۰
۲	متغیر وابسته		۰/۰۵۳	۱۹/۵۵۰	۰/۰۰۰
	تولیدگری	-۰/۳۶۳	۰/۰۱۵	۲۳/۹۰۷	۰/۰۰۰
	عدالت مکانی	-۰/۲۷۰	۰/۰۱۶	۱۶/۷۶۴	۰/۰۰۰
	متغیر وابسته		۰/۰۴۲	۱۸/۷۳۷	۰/۰۰۰
۳	تولیدگری	-۰/۲۸۱	۰/۰۱۲	۲۲/۸۰۳	۰/۰۰۰
	عدالت مکانی	-۰/۲۴۲	۰/۰۱۲	۱۹/۸۷۸	۰/۰۰۰
	زیست‌پذیری	-۰/۲۰۵	۰/۰۱۲	۱۷/۲۲۲	۰/۰۰۰
	متغیر وابسته		۰/۰۲۷	۲۱/۳۶۲	۰/۰۰۰
۴	تولیدگری	-۰/۱۹۵	۰/۰۰۸	۲۳/۹۵۹	۰/۰۰۰
	عدالت مکانی	-۰/۲۰۹	۰/۰۰۷	۲۸/۱۹۸	۰/۰۰۰
	زیست‌پذیری	-۰/۱۹۹	۰/۰۰۷	۲۷/۸۳۴	۰/۰۰۰
	زیرساختی	-۰/۱۹۷	۰/۰۰۸	۲۵/۸۰۵	۰/۰۰۰
	متغیر وابسته	۱۵E-۶/۲۷۲	۰/۰۰۰	.	.
۵	تولیدگری	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۰	.	.
	عدالت مکانی	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۰	.	.
	زیست‌پذیری	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۰	.	.
	زیرساختی	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۰	.	.
	کیفیت زندگی	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۰	.	.

شکل شماره ۵. نمودار مقایسه وضع موجود از دیدگاه پاسخگویان با وضعیت ایده‌آل ابعاد شکوفایی شهر جیرفت، متأثر از گردشگری تپه‌های کنارصندل

در شکل ۵ وضعیت نظرات پاسخگویان در شاخص‌های مختلف نشان داده شده است. در این نمودار وضعیت موجود با وضعیت ایده‌آل تأثیر گردشگری منطقه مورد مطالعه بر شکوفایی شهر جیرفت مقایسه شده است. در وضعیت موجود گردشگری تپه‌های کنارصندل جیرفت، تنها شاخص‌های کیفیت زندگی، زیرساختی و تولیدگری در مقایسه با دیگر شاخص‌ها وضعیت مطلوب‌تری دارند؛ یعنی پنج‌ضلعی وضعیت موجود به پنج‌ضلعی وضعیت ایده‌آل نزدیک‌تر است؛ از این‌رو با توجه به نتایج می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که بهتر است شکوفایی شهر جیرفت در زمینه گردشگری یادمان‌های تاریخی (تپه‌های کنارصندل) سمت‌وسوی عدالت مکانی و زیست‌پذیری داشته باشد و برنامه‌ریزی در این زمینه صورت بگیرد؛ به‌طوری‌که افزایش احساس امنیت شهروندان، ارتقای شادکامی اجتماعی، توازن عادلانه گردشگری و با توجه به موقعیت چهار فصل شهر جیرفت حفاظت از چشم‌اندازهای بکر و توانمندی‌های منطقه، مدنظر مسئولان و برنامه‌ریزان قرار بگیرد.

نتیجه‌گیری

گردشگری صنعتی نوپا و پویا همراه با ارزش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی برای شهرهاست که نقش مهمی در دستیابی به توسعه متوازن و پایدار ایفا می‌کند. در این بین، برنامه‌ریزان و مدیران شهری به این صنعت توجه دارند؛ زیرا مراکز شهری به دلایل متعددی مانند مقصد، مسیر عبور و مراکز ارائه خدمات برای گردشگران اهمیت زیادی دارد؛ از این‌رو تحلیل ضرورت توسعه گردشگری شهری در نقاط مختلف کشور که چشم‌اندازهای طبیعی، میراث فرهنگی و تاریخی غنی دارد ضروری به نظر می‌رسد. گفتنی است توسعه گردشگری تاریخی موجب بهره‌گیری‌های اقتصادی، فرهنگی و ساماندهی فضاهای بهینه برای انجام فعالیت‌های باستان‌شناسی، کشف و احیای آثار تاریخی، همچنین کمک به رونق اقتصادی، ایجاد امنیت و درنهایت معرفی فرهنگ و آداب رسوم ملتی با سابقه تاریخی هزارساله می‌شود. در همین راستا شهرستان جیرفت با تمدنی کهن و چند هزارساله در روستای کنارصندل، به‌منزله سایت تاریخی- فرهنگی سالیانه میزبان گردشگران داخلی و خارجی بسیاری است که با جذب فراوان گردشگران علاقه‌مند به جاذبه‌های تاریخی و درآمد حاصل از آن، زمینه را برای پیشرفت و رشد بیشتر این شهرستان‌ها فراهم می‌کند. گفتنی است در این زمینه باید مدیریت و برنامه‌ریزی مناسبی (ایجاد زیرساخت‌ها حمل‌ونقل، پذیرایی و...) صورت گیرد تا بتوان از این پتانسیل

منحصربه‌فرد درون شهر، به بهترین نحو در توسعه گردشگری و شکوفایی منطقه استفاده کرد. هدف این پژوهش سنجش اثرات گردشگری تپه‌های کنارصندل شهر جیرفت در شکوفایی شهری است که در پنج شاخص کیفیت زندگی، عدالت مکانی، زیست‌پذیری، تولیدگری و زیرساختی اندازه‌گیری شده است.

با توجه به مطالعات، تحلیل و محاسبات آماری انجام‌یافته مقدار میانگین شکوفایی با آزمون T تک‌نمونه‌ای برای شاخص کیفیت زندگی ۲/۸۵، شاخص عدالت مکانی ۲/۳۶، زیست‌پذیری ۲/۶۰، تولیدگری ۱/۶۸ و زیرساختی ۲/۷۵ است. میزان میانگین شکوفایی کلی شهر جیرفت نیز برابر ۲/۶۵ است (پایین‌تر از حد مبنای ۳) که نشان می‌دهد شهروندان معتقدند که رونق صنعت گردشگری تپه‌های کنارصندل توانسته تأثیر مطلوبی بر شکوفایی شهر جیرفت داشته باشد؛ به‌طورکلی از میان شاخص‌های شکوفایی، بعد کیفیت زندگی با داشتن بالاترین میانگین بیشترین تأثیر و بعد عدالت مکانی با داشتن کمترین میانگین، تأثیر کمی در گردشگری داشته است.

همچنین نتایج حاصل از رگرسیون گام‌به‌گام نشان می‌دهد از میان شاخص‌های شکوفایی منطقه جیرفت، شاخص زیست‌پذیری با ضریب بتا (۰/۳۷۵) بیشترین تأثیر را از گردشگری منطقه کنار صندل پذیرفته است، سپس شاخص زیرساختی، تولیدگری و عدالت با ضریب بتای ۰/۳۶۵، ۰/۳۶۰ و ۰/۳۳۹ و در انتها شاخص کیفیت زندگی با ضریب مکانی بتا ۰/۲۳۶، به‌ترتیب بیشترین سهم را از اثرات گردشگری منطقه مورد مطالعه داشته است. در این راستا با توجه به نتایج حاصل می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که شکوفایی شهر جیرفت در زمینه گردشگری یادمان‌های تاریخی (تپه‌های کنارصندل) بهتر است سمت‌وسوی عدالت مکانی و زیست‌پذیری داشته باشد؛ از این‌رو لازم است برنامه‌ریزی در زمینه دو شاخص عدالت‌مکانی و زیست‌پذیری در اولویت قرار گیرد؛ به‌طوری‌که افزایش احساس امنیت شهروندان، ارتقای شادکامی اجتماعی، توازن عادلانه گردشگری و با توجه به موقعیت چهار فصل شهر جیرفت حفاظت از چشم‌اندازهای بکر و توانمندی‌های منطقه مدنظر مسئولان و برنامه‌ریزان قرار گیرد.

در مقایسه تطبیقی درمی‌یابیم نتایج پژوهش حاضر که نشان‌دهنده میانگین شاخص‌های پژوهش پایین‌تر از حد مبنای ۳ است و گردشگری تپه‌های کنارصندل جیرفت در شکوفایی شهر جیرفت تأثیر نداشته است با نتایج پژوهش شرفی و همکاران، که مقدار t شاخص‌های مورد نظر، بالاتر از ۱/۹۶ بوده، در سطح ۰/۰۱ معنادار است؛ به عبارت دیگر گردشگری کلوته‌ها سبب افزایش کیفیت زندگی، بهره‌وری، زیرساخت‌ها و شکوفایی در منطقه شهید شده است و (به غیر از شاخص عدالت و برابری و پایداری محیطی که معنادار نشده است) هم‌خوانی ندارد.

با توجه به نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش، نگارندگان درصددند پیشنهادهایی برای ارتقای این صنعت و اثرات اقتصادی اجتماعی آن بر منطقه ارائه دهند:

- اولویت برنامه‌ریزی به‌منظور تدوین قوانین برای گردشگران، افزایش نظارت بر منطقه و ترویج فرهنگ حفظ زیست‌بوم منطقه با توجه به اینکه بیشترین تأثیر گردشگری منطقه مورد مطالعه در شاخص زیست‌پذیری بوده و این تأثیر نامطلوب و منفی است؛
- ایجاد، توسعه و تجهیز زیرساخت‌های گردشگری در نقاط روستایی مستقر در قلمرو پژوهش با استناد به مصوبات طرح جامع گردشگری به‌صورت برنامه‌ای کوتاه‌مدت و ضربتی؛
- جلب مشارکت‌های مردمی و بخش خصوصی در فرایند تهیه، اجرا و بهره‌برداری از طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی، اجتماعی و اقتصادی در حوزه گردشگری روستایی و شهری.
- تقویت و تشویق سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی در بخش‌های حمل‌ونقل، امکانات اقامتی و پذیرایی؛
- پیشنهاد برای ایجاد نشست‌های بین‌المللی در زمینه معرفی جیرفت به‌عنوان بهشت گمشده؛
- استفاده از امکانات جمعی پیشرفته برای تبلیغات و بازاریابی متعامل گردشگری از جمله اینترنت؛

- برپایی نمایشگاهی از آثار مهم باستانی و تاریخی جیرفت؛
- بازرگاری در ضوابط و مقررات مرتبط با برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری.

منابع

- (۱) افتخاری، عبدالرضا؛ پور طاهری، مهدی؛ مهدویان، فاطمه (۱۳۹۰) اولویت‌بندی ظرفیت‌های گردشگری مناطق روستایی شهرستان نیر، جغرافیا و توسعه، سال ۹، شماره ۲۴، صص. ۳۸-۲۳.
- (۲) اسعدی، میرمحمد و سعید اردکانی، سعید (۱۳۹۴) ارائه مدلی پویا جهت توسعه گردشگری تاریخی (مطالعه موردی: استان یزد)، دو فصلنامه علمی- پژوهشی کاوش‌های مدیریت بازرگانی، سال ۷، شماره ۱۴، صص. ۱۰۱-۸۱.
- (۳) بهزادفر، مصطفی (۱۳۸۶) هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران، تهران: شهر.
- (۴) ترنر، تام (۱۳۷۸) شهر همچون چشم‌انداز، مترجم: فرشاد نوریان، تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- (۵) تقوایی، مسعود و رنجبر دستنایی، محمد (۱۳۸۹) تحلیلی بر پراکنش امکانات و خدمات مسیر گردشگری شمال شرق استان چهارمحال بختیاری، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱، شماره ۱، صص. ۴۸-۲۱.
- (۶) جهانگرد، اسفندیار و غلامی، سکینه (۱۳۸۸) تحلیل اثربخشی ارتباطات بر رشد بهره‌وری کل فعالیت‌های اقتصادی ایران، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین، سال ۴، شماره ۱۵ و ۱۶، صص. ۹۸-۷۷.
- (۷) خاکپور، براتعلی؛ کمانداری، محسن؛ شفیعی، فهیمه (۱۳۹۴) ارزیابی تأثیر توریسم تاریخی- فرهنگی بر توسعه پایدار شهر کرمان، جغرافیا و پایداری محیط، سال ۵، شماره ۱۴، صص. ۸۶-۷۳.
- (۸) دادی‌پور سارانی؛ ساره و حافظ رضازاده، معصومه (۱۳۹۰) گردشگری و شهر سوخته زابل، اولین همایش گردشگری، اقتصاد و بازاریابی، دانشگاه آزاد اسلامی زابل.
- (۹) رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷) توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۰) رنجبریان، بهرام و زاهدی، محمد (۱۳۸۸) شناخت صنعت گردشگری، اصفهان: چهارباغ.
- (۱۱) رهنمایی، محمدتقی؛ ملک‌نیا، محبوبه؛ جهانیان، منوچهر (۱۳۹۰) نقش محورهای فرهنگی و تاریخی منطقه ۱۲ در توسعه گردشگری شهر تهران، فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۳، شماره ۴، صص. ۱۰۱-۸۳.
- (۱۲) سرایی، محمدحسین و شمشیری، مسلم (۱۳۹۲) بررسی وضعیت گردشگری در شهر شیراز در راستای توسعه پایدار با استفاده از فن SOWT، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۴، شماره ۱، صص. ۸۸-۶۹.
- (۱۳) سیف‌الدینی، فرانک (۱۳۸۱) فرهنگ واژگان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، چاپ دوم، شیراز: دانشگاه شیراز.
- (۱۴) شاه‌حسینی، پروانه و توکلی، هانیه (۱۳۹۳) تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی شهری (مورد مطالعه: محله وردآورد منطقه ۲۱ تهران)، آمایش محیط، سال ۷، شماره ۲۴، صص. ۱۴۴-۱۲۷.
- (۱۵) شریفی، عبدالنبی (۱۳۸۵) عدالت اجتماعی و شهر، تحلیل نابرابری‌های منطقه‌ای در شهر اهواز، پایان‌نامه دوره دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران.
- (۱۶) ضیایی، محمود؛ علی‌اکبر، امین بیدختی؛ قربانی فاطمه (۱۳۹۲) ارزیابی ظرفیت جامعه محلی برای توسعه پایدار گردشگری، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال ۸، شماره ۲۴، صص. ۸۸-۵۹.
- (۱۷) عبدالمنافی، طاهره و ازکیا مصطفی (۱۳۹۰) عوامل مؤثر بر صنعت گردشگری در منطقه روستایی کلاردشت، فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۴، شماره ۱، صص. ۱۱۱-۹۸.
- (۱۸) فرزین، محمدرضا (۱۳۸۲) بررسی و نقد برنامه‌ریزی گردشگری ایران و چالش‌های اصلی در برنامه چهارم، مجموعه مقالات بررسی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی و سازمان ایران‌گردی و جهانگردی، تهران.

- ۱۹) قهرمانی، حسین (۱۳۷۷) دانشگاه و نقش آن در توسعه صنعت گردشگری، ماهنامه جهانگرد، سال ۵، شماره ۱۳، صص. ۶۹-۳۴.
- ۲۰) کاظمی، مهدی (۱۳۸۷) تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، فصلنامه جغرافیا و توسعه، پاییز و زمستان، شماره پیاپی ۱۲، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- ۲۱) کلانتری خاندانی، حسین (۱۳۸۷) سیر در جغرافیای کرمان، چاپ اول، ناشر: مرکز کرمان شناسی.
- ۲۲) یغفوری، حسین؛ علی زاده، محمد رضا؛ اسلام فرد فاطمه (۱۳۹۲) تدوین برنامه ریزی استراتژیک جهت توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان کازرون، مجله پژوهش های اقتصاد کشاورزی، سال ۱، شماره ۲، صص. ۱۵۸-۱۴۱.
- 23) Bachleitner, R. (1999) Cultural Tourism in Rural Communities, *Journal of Business Research*, Vol 44, No. 5, pp. 99-209.
- 24) Easterlin, R. A. (1974) Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence, In David, P. A. and M. W. Reder (eds) *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramowitz*, Academic Press, New York, pp 89-125.
- Jackson T. (2009) *Prosperity without Growth: Economics for a Finite Planet*, Earthscan, London and New York.
- 25) Jones, S, Tefe, M, & Opoku, S. (2014) Incorporating stakeholder input into transport project selection A step towards urban prosperity in developing countries? *Habitat International*, pp.1-9.
- 26) Mohtashami, N. & Mahdavejad, M. & Bemanian, M. (2016) Contribution of City Prosperity to Decisions on Healthy Building Design: A case study of Tehran, *Frontiers of Architectural Research* Vol.5, No.5, pp.319-331.
- 27) Nouri, S.H., & Avarghani, A. (2007) Evaluation of Environment for Tourism Development in Villages Chgakhur, *journal of Literature and Humanities Science Faculty*, Isfahan University, Vol. 1, No.1, pp. 13-28.
- 28) Norris, T. & Pittman, M. (2000) *The Health Community's Movement and the Coalition for Healthier Cities and Communities*, Public Health Reports 115, PP. 118-124.
- 29) UN-Habitat. (2012) *State of the World's Cities Report 5105/5102: Prosperity of Cities*, United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT). Nairobi.
- 30) UN-Habitat, (2012) *State of the World's Cities Report 2012/2013: Prosperity of Cities*, United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT), Nairobi.
- 31) UN-Habitat, (2006) *The state of the world's cities report 2006/2007*, United Nations Human Settlements Programme, London: Earthscan.
- 32) UNWTO Conference. (2007) *The Tourism Satellite Account (TSA): understanding Tourism and Designing Strategies Provisional Programmed and Annotated Agent Day Morning* (In Argentina).
- 33) Wong, C. (2014) A framework for 'City Prosperity Index': Linking indicators, analysis and policy, *journal homepage: www.elsevier.com/locate/habitatint*, *Habitat International* xxx (2014) 1e7.
- 34) www.wto., 2015, Report.
- 35) www.wto., 2005, Report.